

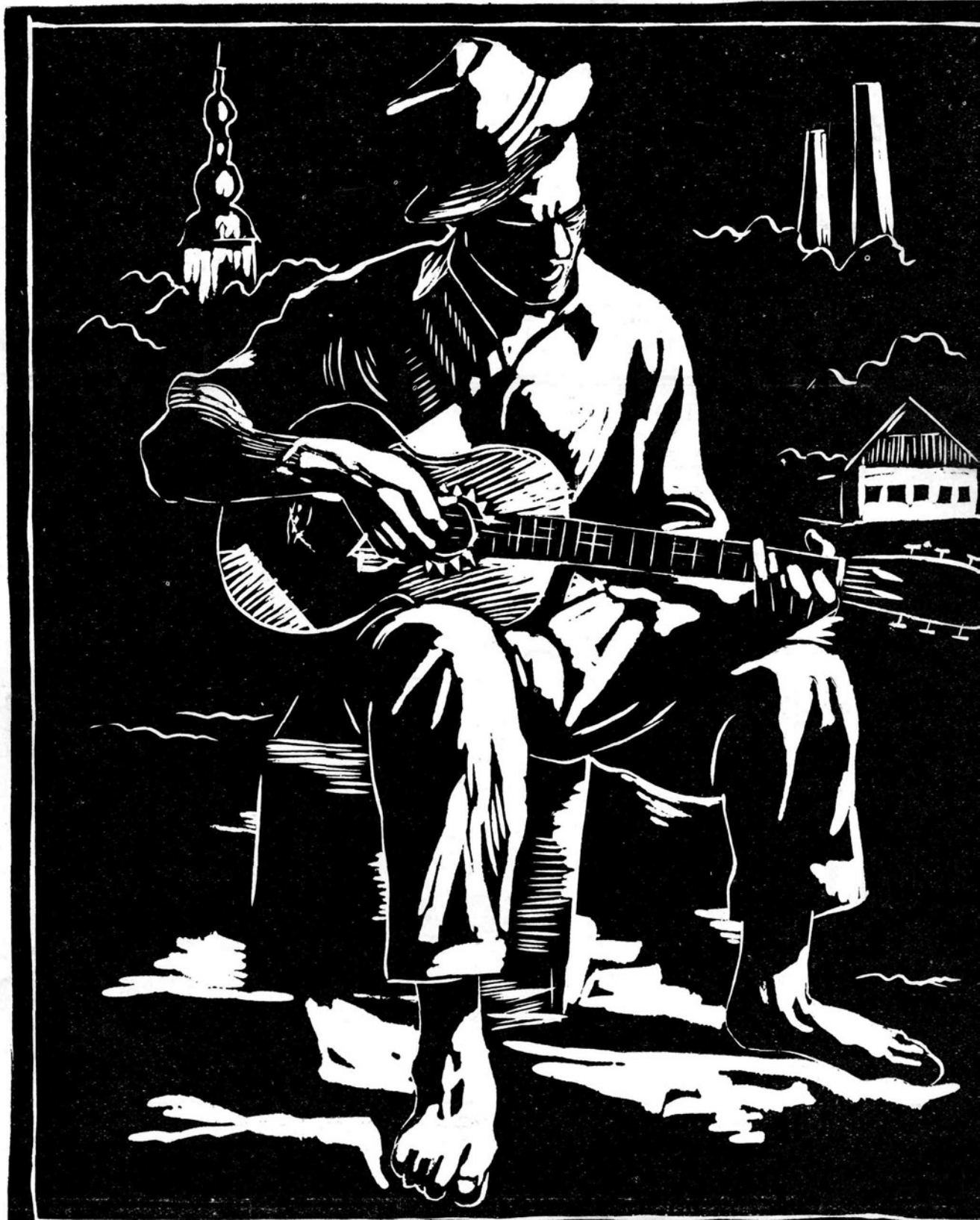
Poštnina plačena v gotovini.

Vzajemna

Svoboda • 2

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

IZHAJA MESEČNO - FEBRUAR 1937 - LETO I.

N. Vidmar: Gitarist

Prodaja električnega materiala in radio aparatov.
Elektro inštalacije in popravila radio aparatov.

Klenovšek Jakob
Trbovlje, Telefon Interurb. 6

Klišeeje

v cink, baker, elektron, medenino, fotolito izvršuje

Jugografika

Ljubljana, Sv. Petra
nasip 23, Telefon 24-95

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 6.000.000*— DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

KONZUMNO DRUŠTVO ZA MEŽIŠKO DOLINO

r. z. z. o. z. — Poštni predal 3. — Telefon int. 5.
Poštni ček. račun 15.925. — Brz. Kodes Prevalje.

Centrala in skladišče: Prevalje

Prodajalne: 1. Prevalje, 2. Leše, 3. Guštanj, 4. Muta, 5. Črna I., 6. Črna II., 7. Mežica, 8. Sv. Helena, 9. Pekarna Prevalje.

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. — Pristopnina 5 Din.

Zvočni kino „Delavski dom“ - Trbovlje

Program za mesec marc:

Pri treh mladenkah — Pat in Patachon — General Garcia — Car Kalifornije — Truxa — Mayerling — Maryša — Mladi orli — Shirley Temple

Lux pasta najboljša krema za čevlje in
Lux vaselin za gozzerje

Pravi domači proizvod. Priporoča se
Gita Kardiš, Ljubljana
Kladezna štev. 9

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. / Telefon 31-33

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo bogato zalogo strokovnih in zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise, v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. — Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

Času primerno

je, da kupujete za obleke, plašče, površnike in manufakturno sploh pri znani solidni tvrdki

NOVAK

Ljubljana, Kongresni trg 15

Ravno dospele novosti
Ogromna izbira
Vedno najceneje

Izhaja enkrat mesečno. Letna naročnina Din 18.— (inozemstvo Din 36.—), polletno Din 10.—, posamezna štev. Din 2.—, naročnina za člane »Vzajemnosti« letno Din 12, mesečno 1 Din. Poštni ček. rač. št. 12.249. Uredništvo: Ljubljana, pošt. pr. 290. Uprava: Maribor, Sodna ul. 9/II.

I. v. F a v a i:

Združene države Evrope

(Iz predavanja na prosv. večeru ljubljanske »Vzajemnosti«)

Pred kratkim je min. predsednik italijanske vlade g. Mussolini izrazil svoje mnenje, češ, da so »Združene države Evrope« utopija, torej nekaj, kar se ne da izvesti, že zato ne, ker je kulturni razvoj evropskih narodov po svojem nivoju preveč raznolik in ker je tudi zgodovina evropskih držav takšna, da na združitev Evrope v političnem smislu ni možno misliti.

Namen naslednjih vrstic je le ta, da v prvi vrsti delavske vrste nekoliko informiram o tem problemu in da poskusim pokazati, kako bi se vendarle dala izvesti združitev evropskih držav — kljub vsem pesimistom. Za delavstvo in ves ostali proletarijat pa bo to vprašanje v bližnji bodočnosti toliko bolj važno, ker bo ravno delavstvo postavljeno pred tako važno nalogo, kakor je Združena Evropa. Vsi vemo, da je delavstvo po zadnji svetovni vojni l. 1918. v rešitvi političnih vprašanj v nekaterih državah Evrope igralo silno važno vlogo, da je odločalo zlasti o obliki vladavin, kakor n. pr. v Nemčiji, Avstriji in tudi v drugih manjših državah, da pa ni bilo pripravljeno in radi tega nesposobno načeti tako važno vprašanje, kakor je ureditev Združene Evrope.

Po precej točnih statistikah živi v današnji Evropi nad 50 odstotkov ljudi od mezde ali plače (celo v naši državi okrog 40%); to število pa bo stalno naraščalo in zato ne bodo državniki starega kova in starih nazorov reševali problemov človeštva, nego mlada, zavedna proletarska elita, ki bo morala napraviti konec kaosu današnje Evrope in drugih delov sveta.

Za nas na tem mestu ni važno ugibati, ali se bo vse to dalo urediti ob zeleni mizi, ali po kaki hudi katastrofi, s katero nam grozi do zob se oborožujoča Evropa. Prepričani pa moramo biti, da se bo zgodilo, ker se nujno mora izvesti — kajti ves tok modernega miselnega razvoja gre jasno v to smer.

Mnogo slišimo o nevarnosti, da bo, ako pojde Evropa svojo dosedanje pot naprej, propadla vsa slavna zapadna kultura, ki so jo tisoč let gradili.

Upati pa je, da ne bo propadla, ker jo bo rešila Združena Evropa s tem, da bo uredila narodnostno vprašanje, da bo izvedla socialni in gospodarski problem in s tem tudi civilizacijo ter kulturo Evrope. Da je rešitev vseh teh problemov v združitvi evropskih narodov, o tem so že pred mnogimi desetletji premišljali veliki misleci, med njimi tudi Tolstoj, ki jo napoveduje.

Odločujoči možje na gospodarskem polju, ki čutijo, da se današnji kapitalistični sistem gospodarstva ruši in da grozi nevarnost evropskemu gospodarstvu v naraščajoči premoči Severne Amerike, bi bili pripravljene iskati nekakšno gospodarsko združitev Evrope, da se ubranijo nevarnega tekmeča na Zapadu. Ali o tem vprašanju danes ne razpravljamo.

Poskusov in početkov, da bi osnovali veliko evropsko vzajemnost in politično edinico, ni manjkalo.

Že stari Rimljani so skušali ustvariti evropski imperij, pri čemer niso izbirali sredstev; toda njihovi poskusi so ob prelomu starega veka vsled notranje gnilobe in vsled

navala na novo vstajajočih narodov, zlasti Germanov in Keltov, morali propasti.

Kršćanstvo, ki je le idejno stremelo po združitvi celega človeštva, je nastopilo šele tedaj, ko je rimska država že obstojala; politične organizacije krščanstvo že iz načelnih razlogov ni moglo postaviti, in ko se je Karl Veliki, sprejemši krščanstvo, lotil načrta, da združi vso tedanjo Evropo — tedaj so že v Evropi nastopili tudi Slovani — je sicer osnoval res velikansko državo, ki je obsegala vso srednjo in južnovzhodno Evropo; ali ta država je za njegovih naslednikov, ki so si razdelili dedščino, že iz tega razloga samega propadla.

V novejši dobi je brez dvoma Napoleon I. nameraval enotno, združeno Evropo pod francosko nadvlado. Toda po porazu v Rusiji in po sledečih katastrofah je nato Sveta alijansa uničila ta velikopotezen poskus. Razdelili so spet države Evrope in močnejši so se združili, da bodo lahko ukazovali šibkejšim, zlasti manjšim narodom. Germanizacija je močno nastopila.

Vsi ti poskusi so bili naravno nasilni, brez obzira na enakopravnost narodov; sloneli so bolj na načelih gospodarskega izkoriščanja šibkejših in raznarodovanja podjarmljenih.

Prvi, ki je postavil teoretično v podrobno sestavljen načrt, je bil francoski filozof in revolucionar Saint-Simon, ki je po napoleonskih vojnah l. 1814. predložil francoski javnosti načrt Združene Evrope. Skupno s Thierry-jem je izdal brošuro z naslovom: O reorganizaciji evropske družbe ali o potrebi in sredstvih, kako bi združili evropske narode v eno politično telo in vsakemu narodu dali samostojnost.

Po angleškem vzorcu naj bi vsak narod imel svoj parlament, obenem pa naj bi vsi priznavali vrhovni skupni parlament, ki bi odločal nad vsemi podrejenimi vladami ter bil upravičen reševati spore. Seveda je bil njegov načrt za današnje gledanje še močno nazadnjaški, avtokratičen in nepopoln. Kakor ironija pa je bilo, da je baš tisto leto zboroval dunajski kongres, ki si je tedaj delil Evropo in zaslužnil zlasti manjše narode po reakcionarnih absolutistično in nazadnjaško usmerjenih metodah Metternicha in njegovih pomagačev. Saint-Simonov načrt — je ostal sen; ali spomin na te sanje je še živ.

Kakor po Napoleonovih vojnah, tako so spet po svetovni vojni, ki je štiri dolga leta morila in tlačila vse evropske narode brez razlike, te sanje Saint-Simona oživele.

Grof Kondenhove-Kalergi je kmalu po prevratu osnoval na Dunaju »panevropsko unijo« in začel izdajati revijo Panevropa, v kateri je začel navduševati evropske politike in široke plasti ljudstva za svoj ideal Panevrope, t. j. celotne Evrope.

Njegov načrt je v splošnem ta, da hoče osnovati politično-gospodarsko enoto vseh evropskih držav, izvzemši Anglijo in Rusijo; pač pa naj bi tej Evropi pripadale vse kolonije v Afriki in Aziji, v kolikor niso angleške. — Kajti angleški imperij — je pomorska država, ki je po Kalergi-jevem mnenju začasno še ni mogoče pritegniti k Evropi.

Za to oživiljeno idejo Panevrope so bili pripravljeni sodelovati znani francoski zunanji minister, umrli Briand, od Nemcev pokojni Stresemann, dalje Herriot in drugi. — Vsi ti so delali v tem smislu v Društvu narodov, ki so ga po svetovni vojni v prvem navdušenju ustvarili, v glavno seveda z namenom, da preprečijo novo oboroževanje in vojne. Kako seveda danes stojimo pred tem vprašanjem, vsakdo predobro ve.

Vse to je torej preteklost, ko proletarijat še ni znal uveljaviti svoje volje.

V naslednjem pa naj navedem par vzgledov velikih držav, kot n. pr. Združenih držav Severne Amerike in Sovjetske Rusije, na drugi strani pa Švice kot vzor narodno urejene države.

Združene države Amerike obsegajo danes 49 večjih in manjših držav, ki štejejo okrog 130 milijonov ljudi, t. j. za tako velikanski kontinent precej malo, če pomislimo, da danes samo srednja Evropa šteje okrog 300 milijonov.

To je nova tvorba, ki ima šele okrog 300 let zgodovine, kajti l. 1776. je bila sklenjena šele prva zveza severnih provinc pod skupno vlado; tem prvim državam so se pozneje pridružile druga za drugo zapadne in južne pokrajine. Bili so hudi in dolgotrajni boji med Francozi, ki so prišli prvi, in Angleži, dalje z Holandci, na jugu s Španci. Kot najboljši organizatorji so končno zmagali Angleži ter osnovali to mogočno stavbo. Preko vseh intrig in želja Francoske in Angleške, ki so jim hotele kot evropske države vladati, so se te države v skupni obrambi osamosvojile, a obenem so brezobzirno iztrebile redko naseljene domače prebivalce Indijance.

Edino Kanada na severovzhodu je ostala angleška, pa je danes že samostojen dominijon, ki pa ima s Severno Ameriko najožje gospodarske stike, veliko bolj ko z vsako evropsko državo. Naravno je, da je ta ogromna država, ki je nastala iz tako različnih narodov, še do danes obdržala značaj velike kolonije, ki jo sicer družijo skupni angleški jezik, dočim so posamezne države po svojem kulturnem napredku in po civilizaciji še zelo različne, še bolj pa se razlikujejo po gospodarski strukturi. Severne države, ki so bolj organizirane, so v prvem redu industrijske, dočim so južne bolj agrarnega značaja, ker sta tu klima in zemlja popolnoma drugačna. Ali kljub vsem razlikam v značaju, rasi, civilizaciji in gospodarstvu so si vendar edini v tem, da je za vsako posamezno državo nujno, da ostanejo edini in enotni. Najzavežnejše, kar sledi iz tega, je to, da smatrajo militarizem v evropskem smislu za nepotreben in da so vojne največje zlo, ki ga je treba iztrebiti. Kljub vsem velikim hibam, ki jih še kaže danes komaj nastajajoča kultura Amerike, je smisel Amerikanca za svobodo in demokracijo in za socialno enakost ljudstva odločilne važnosti za obstoj te nove države, ki je po miselnosti in svojih delih, po vzgoji in življenju širokih mas veliko bolj podobno Rusiji ali Kitajski, kakor kakikoli evropski državi. Ona primitivnost in naivnost, ki je še bistven izraz ameriške civilizacije, je za evropskega opazovalca spočetka sicer nerazumljiva, ima pa, kakor vidimo, vendar to dobro stran, da veliko bolj stremi po socialnem in gospodarskem izenačenju delovnih mas, kakor katerakoli evropskih držav. Seveda vse to ni še zasnovano v smislu socializma, ali vendar je temu dosti bližje, kakor se na prvi pogled sodi. Mentaliteta Amerike je čisto drugačna od evropske. Res pa je, da ima Amerika prednost v skupnem jeziku, dočim je v Evropi narodnostni problem dokaj težji, a vendar ne nepremostljiv.

Tudi je Amerika avtarkična, t. j., da ima vsega zadosti, da preživi svoje prebivalstvo. Manjka ji le nekaj surovin, ki jih uvaža, n. pr. kavčuk, petrolej in nekaj kovin.

Blagostanje Amerike pa je bilo do vojne in še med vojno tako vzcvetelo, da je veljala kot najsrečnejša država; še danes je kljub gospodarski depresiji (oslabljenju), ki jo je povzročilo obubožanje Evrope, življenje v Ameriki po svojem standardu tako ugodno, da se evrop-

sko niti malo ne da z njim primerjati. — Amerikanci se seveda dobro zavedajo, da Evropo baš tlači militarizem in da ga Amerika ne potrebuje, ker nima političnih mej, ki bi jih bilo treba vedno stražiti, kakor v Evropi. In vendar imajo amerikanske posamezne države precej široko samoupravo, vsaka zase, seveda brez carinskih mej, brez potnih listov in brez mejne žandarmerije in dr.

In kakor kaže zadnji Rooseveltov obisk v Buenos Airesu, ima Sev. Amerika načrt, da polagoma združi v svojo državo poleg Mehike tudi še južnoameriške države (ki so sicer po jeziku latinske) in da jih najtesneje zveže s svojim gospodarstvom v čim večjo celoto, v korist sebi in drugim.

V glavno pa se hočejo vse te države zavarovati proti vmešavanju evropskih in drugih velesil. Skratka v Severni Ameriki vidimo mogočno državo, ki deluje na to, da se ji priključijo še drugi deli sveta v politično celoto in da ustvari v splošno čim višji življenjski standard, t. j. udobno življenje za vsakega in da končno odpravi politiko oboroženega obračunavanja med ljudmi. To je močno pozitivna stran ameriške civilizacije, ki v marsičem prekaša takozvano evropsko kulturo in njeno lažjčlovekoljubnost.

Druga, danes še veliko večja država, ki obsega že okoli 180 milijonov ljudi, je Rusija. O njej danes ne moremo mnogo razpravljati, pač pa lahko navedemo, da je ta država od l. 1917. dalje v glavno mogla obdržati svojo enotnost najbolj s tem, ker je uredila problem narodnosti z najširšo avtonomijo številnih azijskih in evropskih narodnosti, deloma celo takih, ki so jih šele zbudili k življenju.

Kakor je torej Amerika dokaz, da se dajo s smotrenim gospodarstvom neke celote in s politiko mirnega reševanja sporov voditi velike države, toliko bolj pa je Rusija dokaz, da se da ob dobri volji, to se pravi, ako ni imperialistično zasnovane miselnosti, da je samo neki določeni (n. pr. nemški) narod poklican vladati drugim, ako ni domišljavosti, da je ena rasa več vredna od drugih, prav lahko urediti vprašanje narodnosti s tem, da vsakemu priznaš jezikovno svobodo in razvoj kulture vsakega plemena.

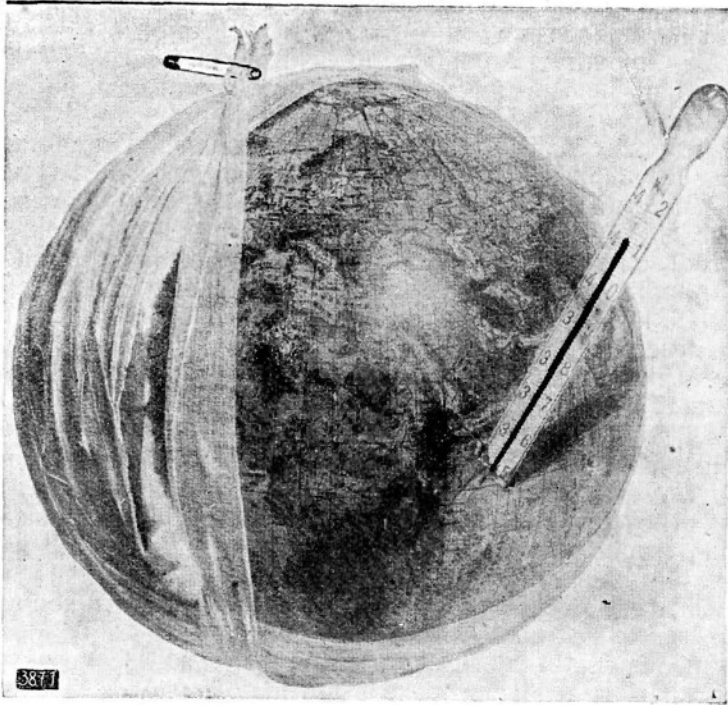
Rusija je država, ki obsega dva dela sveta, Azijo in Evropo, torej Evroazijo in ni upravičeno, kakor to dela Kalergi, da jo smatra bolj za azijsko. Glede uprave in gospodarstva, ki je šele vse v razvoju, pa bomo lahko sodili šele čez desetletja in najbrž bo Evropa takrat drugače sodila ko danes.

Kot poseben primer manjšega obsega pa nam današnja Švica nudi zanimivo sliko. V njej je 3 milijone Nemcev, 830.000 Francozov, 238.000 Italijanov in nekaj Retoromanov; razdeljena je v majhne kantone z najširšo samoupravo. Vsi jeziki so enakopravni in pred kratkim so celo Retoromanom priznali enako polno jezikovno samostojnost. Položaj pa je danes tak, da lahko trdimo: niti 1% Nemcev, niti Italijanov, niti Francozov si ne želi iti iz Švice, ali da bi se priključili drugam. Vse to je seveda mogoče deloma vsled ugodnih gospodarskih prilik, v glavnem pa, ker so spoznali veliko vrednost demokracije, ki se ne opira na silo, kakor jo kaže militarizem drugih držav. Imajo sicer milico, prostovoljne čete, ali te, kakor vemo iz zgodovine, že več ko stoletja niso imele nobenega posla. Torej je miselnost tista glavna, skupna vez, ki te narode združuje in jim da možnost, da mirno gledajo v bodočnost. Torej ni res, da bi se Evropa radi raznih narodov ne bi dala združiti in urediti.

Poglejmo sedaj še druge okoliščine, ki priporočajo Evropi, da se zedini v politično celoto.

Gospodarstvo Evrope tvori skoro popolno enoto, t. j.: vsa njena agrarna in industrijska produkcija — posebno, če še prištejemo evropsko Rusijo — zadostuje za njo samo; promet v izmenjavi blaga, agrarnega in industrijskega, kakor se pokaže v medsebojnem trgovinskem

Svet je bolan

*Naša zemlja je bolna hudo,
visoko se dviga srebro v termometru,
radi tega se opaža zelo,
da bili bi radi v zavetju.*

*Celokupni visoki zbor zdravniški
izgubil je že glavo —
mar res na svetu noben'ga ni,
ki našel bi sredstvo pravo?!*

? ? ?

*Toda glej rešilce tri
s svojimi zdravili,
ki z vsemi sredstvi radi bi
svet ozdravili,*

prometu, jasno dokazuje, da je domalega vse namenjeno za evropski trg; zelo malo gre za eksport v druge dele sveta.

Torej je Evropa avtarkičen kontinent, del sveta, ki sam za sebe dela in živi od svojih produktov; je torej samostojen gospodarski blok. Ako pa bi se še uredilo vprašanje smotrene, načrtno politike, ki ne gre samo na profit kapitala, nego ki gleda na koristi širokih mas, potem bi bila ta slika še ugodnejša in bi ne bilo nobene brezposelnosti. Danes je seveda Evropa ravno vsled pretekle vojne in vsled oboroževanja zadolžena, zlasti Ameriki, in kljub mnogemu govorenju o miru, ona skrita vojna industrija bolj dela na to, da bi spet z orožjem skušali zboljšati propadajoči standard ljudi.

Res je, da je Evropa zelo gosto naseljena, ker z evropsko Rusijo skupaj šteje že nad 400 milijonov ljudi. V srednjem veku je bilo za tedanje razmere nekako ravno prav ljudi, okoli 180 milijonov. Nov način gospodarstva in brezobzirnost fevdalno-absolutističnih vladavin pa je privedel do francoske revolucije; prebivalstvo se je polagoma podvojilo in da se ni okrog 150 milijonov izselilo v Ameriko in druge kontinente, bi danes Evropa štela še mnogo več. Do svetovne vojne so torej s kolonialno politiko in z izseljevanjem skušali izravnati preobljudenost in socialno mizerijo, ki je bila vedno hujša. Pa baš ta vojna je pokazala, da je bilo tudi to brez uspeha; kajti kolikor so na eni strani s tako politiko pridobili, toliko so z vojno samo uničili in se še zadolžili. Agrarna produkcija je vsled nesmotrene, samo na industrijo in njene profite računajoče gospodarske politike močno padla; število brezposelnega kmetijskega proletarijata je raslo.

Zopet jasno vidimo, da bo moralo načrtno gospodarstvo urediti produkcijo in konzum v korist evropske celote, ne pa neke izvoljene rase, pa makar, da bi se standard ljudi v splošno korist vseh moral nekaj znižati.

Sloviti poljski virtuoz Huberman Branislav, ki je pred nekaj leti ves navdušen prišel iz Sev. Amerike, pravi, da se bo, ako Evropo ujedinito, standard vseh ljudi zboljš-

šal, da se bodo plače zvišale, cene bodo padle in takrat bo šele mogoče govoriti o pacifizmu, t. j. o miru.

Ako se odpravijo politične in carinske meje, in če vsled tega tudi današnji militarizem postane nepotreben, potem bodo neštevilne milijarde, ki jih danes po vsej Evropi trošimo za orožje, šle v bolj koristne namene. Ta politika choroževanja je tudi forsirala število porodov: da je bilo vedno dosti ljudi za fronto. Ali tudi to brezsmiselno naraščanje prebivalstva bo treba po načrtu urediti; mali narodi, kakor n. pr. mi Slovenci, ki nas je komaj 1 milijon, bomo seveda morali tu drugače ravnati, kakor večji narodi, ki nimajo strahu, da bi propadli. (O tem vprašanju ob drugi priliki.) Problem kolonij in izseljevanja se bo moral ravnatoko kot drugo urediti sporazumno po načelu enakopravnosti in pravičnosti.

Ali so vse to res samo lepe zamisli? Gotovo je, da velikanska, lahko rečemo 90 odst. večina Evrope in drugih izvenevropskih narodov želi združitve cele Evrope kot prvo etapo pa svetovni mir in red. Večina evropskih znanstvenih kapacitet Amerike in Evrope je istega mišljenja. (Gl. objave v reviji Panevropa.)

Združene države pa ne bodo smele biti proti nikomur naperjene, ne proti Ameriki, niti Rusiji, niti Aziji. Med onimi 90 odst., ki zahtevajo rešitev Evrope, je ves evropski proletarijat: proti so samo maloštevilni, s slepoto udarjeni malomeščani, mnogi kapitalistični špekulanti in tisti, ki ne slutijo še novega časa, ki prihaja. Vse srednjeveško gledanje na državo in vladavine je na zatonu.

Nova mentaliteta ali miselnost vstaja: njen nosilec je proletarijat, tisti zavedni, jasno in pogumno v bodočnost obrnjeni delavci, duševni in telesni, ki bodo ta vprašanja rešili, če jih drugi res ne bodo hoteli. Vsi drugi manjši problemi: skupnega denarja, uprave, kolonij in dr. se bodo lahko rešili.

Tedaj šele se bodo sporazumeli narodi, ki jih je doslej razdvajal šovinizem, ki deli ljudi na višje in nižje rase.

Kot druga etapa bo prišlo spoznanje, da je ves svet le ena krogla, z enim solncem, s prostorčkom za vsakega, kajti zemlja je silno velika — Sreča za nas, da se vrtil!

TONE SELIŠKAR:

PISMA IZ JEČE

IV.

Zavist

Črna noč, okno in lina, straža —
le pes laja na dvorišču.
Ali laja na stražarja, ker ima trd korak,
ali na jetnika, ki hrope v težkem snu?

Kako ga zavidam!
Zunaj pod nebom je in nihče se ne zmeni zanj.
Jaz pa sem skrbno zaklenjen,
vsake pol ure pogleda stražar skozi lino
in vse jih zelo skrbi, če sem še živ.

Seveda sem živ!
V strop gledam in kličem sanje,
da me ne zlomi noč,
ki me grize v uklenjene roke.

V.

Mož

Zunaj je velik dan, strehe plamte od svetlobe
in krošnja drevesa se ziblje v vetru banatskih planjav.
Odpri sem okno in se vzpel na polico,
da dahnem v dih svobodne zemlje

in da ti napišem pismo, po katerem vem, da hrepeniš,
kakor jaz hrepenim po tebi.

Žena, tako je tema tu notri, tako je žalostno!
Nikogar ni, da bi se mi nasmehnil v to bridkost,
nikogar ni, da bi prišel in odklenil hrastove dveri.

Ptica leti na zapad in vse moje misli hite za njo.
Tam si ti, od katere so me odtrgali v temo.
Še vidim tvoje žalostne oči, ko so me odpeljali,
še vidim tvojo belo dlan,
ki je zamahnila v zrak svoj poslednji pozdrav.

In še vsa si pri meni, kadar zaprem trudne oči.
Drugače te ni, ker nočem,
da bi se privid dotaknil teh umazanih zidov.
Le zase, za spuščeniimi trepalnicami, samo zase,
da se te ni ti senca straže ne dotakne,
ki rožlja s ključi po kamenitem tlaku.

Ljubica, žena, kako sva daleč!
Kako so moje roke prazne, ko te ne objamem,
kako so moje ustnice suhe brez tvojinega poljuba,
kako so votle moje oči, ko ne vidim tvojih belih grudi
in kako sem ves strt, ko te ni, ko te ni.

*Med menoj in teboj so zidovi, straža,
puška in oster nož.*

VI.

O č e

*Jutranja zarja se je povzpela po vejah drevesa
vse do moje železne rešetke.
Tako je nežna, da kar čutim na koži
to opojno svetlobo belega dne.*

*Nekje je vzšlo sonce.
Včasih sem vedel za vzhod in zahod,
še včeraj so šli moji pogledi za sončnimi žarki,
danes pa visi dan samo na rešetki
in gleda v temo moje celice,
ki je prazna in gola ko pobeljena grobnica.*

*Dete moje nežno! Na mojem licu so še vedno
odtisi tvojih poljubov,
na svojem vratu še čutim tople objeme
tvojih ročic,
moje srce je polno čebljanja tvojih sladkih ust...*

*Pa te ni, dragec, da bi ti povedal pravljico
o zlatem konjičku, te ni, dragec!
Tipljem okoli sebe, pa ni ničesar, kar bi objele
moje zapuščene roke.*

*Glej, mili moj, vstal sem in sem v sončni žarek,
ki se je vjel v lino, vtisnil svoj poljub.
Morda te doseže,
ko preskoči žalost teh temnih zidov!*

VII.

S i o s e d

*Hodim po celici iz kota v kot,
hodim ves dan in po korakih štejem kilometre,
ki bi jih lahko prehodil po cesti.*

*Sonce sveti na vso moč in ko vržejo zidovi
odsev njegovih žarkov na rešetko,
zariše le-ta v bel strop krvavordeč križ,
ki se na oboku prelomi čez steno na moje oči.*

R A Z N O

Kako je z umetnostjo in umetniki pod socialistično vlado?

V februarju je bila prirejena v Beogradu velika umetniška razstava Danske. Ob tej priliki je priobčila beograjska »Politika« razgovor svojega poročevalca z glavnim organizatorjem te razstave Erikom Strukmanom, zastopnikom danskega prosvetnega ministva. Iz tega razgovora posnemamo zelo značilne stvari:

»Kako živé danski umetniki?« smo vprašali Strukmana.

»Zelo zanimivo vprašanje. Danski umetniki so srečni, kajti pri nas tudi preprosto ljudstvo zelo ceni in ljubi umetnost. Poleg tega podpira umetnost tudi država... Umetniška kraljeva akademija na Danskem ima veliko število štipendij, ki jih daje umetnikom za kiparstvo in slikarstvo. Razen tega imamo na Danskem **enega največjih fondov na svetu** za podpiranje umetnosti: Tu, na tej razstavi v Beogradu boste videli portret Karla Jacobsena in njegove žene, ki sta ustanovila ta fond. Jacobsen je zapustil za umetnostni fond 32 milijonov danskih

kron, to je 360 milijonov v dinarjih. Fond je imel ob ustanovitvi 40 milijonov danskih kron. Na Danskem velja za umetnost in znanost to-le: ako neki mlad umetnik ali znanstvenik ne uspe, pomeni, da ni bil mnogo vreden, ker za njegov uspeh so dani na Danskem vsi materialni pogoji, samo znati mora nekaj. Razne podpore od države, privatnih fondov in društev omogočajo vsakemu nadebudnemu mlademu umetniku ali znanstveniku, da se pripravi za svoj poklic doma in da se spopolnjuje v inozemstvu... Umetnostni fond ima še eno nalogo: ne samo da podpira umetnike s tem, da jim direktno daje denar, temveč tudi kupuje njihova dela. Dela kupuje od vseh poštenih in solidnejših umetnikov. Odkupljena dela poklanja potem fond muzejem, šolam, univerzam itd.«

Na vprašanje, kako se dansko ljudstvo zanima za umetnost, je odgovoril Strukman:

»V Kopenhagenu priredé čez zimo 40 do 50 razstav. Občinstvo v velikem številu obiskuje vse te razstave in mnogo kupuje. Kar bo za vas najbolj zanimivo, je to, da pri nas **tudi kmet kupuje umetniške slike**. Kajti naš kmet in delavec imata visoko umetniško vzgojo in primeren življenjski standard.«

Na vprašanje, kako presojaajo na Danskem

*Kadar za hip obstanem, slišim votle stopinje
iz sosedne celice. Prav takšne so kot moje:
iz kota v kot.*

Trkam na steno. O veselje!

Odgovarja mi.

*Skozi zid čutim bližino življenja,
ki je povsem enako mojemu
in uho sem položil na mrzel zid,
da bi čim bolj zajel človeka, ki z menoj trpi.*

*Ali je fant, ki misli na svoje dekle,
ali je mož, ki ima vse srce doma,
ali je cigan, ki ga davi tema?*

*Trkam na steno in odgovarja mi.
Tako se razgovarjava vsakokrat,
ko zajech srce od teže in mraza teh sivih zidov.*

VIII.

T o v a r i š i

*Mimo okna moje celice hodijo kaznjenci
v sivih oblekah. Vse jih poznam;
kmeta z obrazom ko rodovitna zemlja,
mladega študenta, ki venomer poje o soncu in vetru,
cigana, ki vzdihuje po medvedu,
meščana, ki gleda vedno v tla, in še vse polno drugih!*

*Kje vendar so pobrali toliko ljudi?
Na njihovih obrazih ne berem zla,
njih oči niso zalite s krvjo
in njihov korak je mehak vse bolj
kakor korak poveljnika, ki jih psuje.*

*Ko sem bil spet na cesti,
in me je ptičica z neba pozdravila,
ko sem spet objel zrak in drevesa,
ko sem stal zunaj zidov, ves predan zanosu svobode
in ko sem poslednjikrat pogledal v okna jetnišnice,
v vsa ta bela izmučena obličja,
sem bil potrjen v veri in upanju:*

Kje vendar so pobrali toliko ljudi?

takozvano socialno tendenčno umetnost, je zastopnik Danske pojasnil:

»V naši umetnosti obstojé vse smeri in vse tendence. Pri ocenjevanju umetniških del pa nihče ne dela vprašanja iz tendence ali smeri. Merodajno je samo to, ali je dotično delo umetniško ali ne. Pri nas je umetnosti vse dovoljeno. Samo umetniško vrednost mora imeti. Za našo umetnost ni nobenih političnih zakonov. Naše umetnosti ne more voditi ne konservativnost ne komunizem, temveč samo talent, znanje, umetnost.«

Kako dobri, krščanski in socialni ljudje smo dandanes!

Beograjska »Politika« poroča:

V neko kavarno v središču Beograda pride vsak dan ob dveh ponoči neki človek, ki zbira čike od gostov, ki so odšli. Potem vzame metlo v roke in pometa vso kavarno. Natakai mi je zadevo pojasnil:

Temu človeku je gospodar dovolil, da pobira čike, da mu tudi ostanke od hrane, da jih nese domov družini, zato pa pometa in drugače kaj pomaga, njegova žena pa pomije vso kavarno.

Tam v predmestju, kjer se ulice, ki jih tvorijo lesene vrtno ograje in eno- ali celo dvonadstropnice z majhnimi okni, napol trhljimi in škripajočimi vrati ter starinskimi vhodi zožijo; kjer brez vsakega sistema zavijajo sedaj levo, sedaj desno, da se ponoči, ko jih obsevajo le redke petrolejske svetiljke, izgubiš v njih, če jih dobro ne poznaš; — tam, kjer stanujejo ljudje tudi v kletih, ki zaudarjajo po gnilobi, plesni, boleznih, lakoti in mrazu, kamor nikdar ne pogleda solnce in ki ne premorejo niti toli'lo razkošja, da bi se moglo v njih udobno naseliti siromaštvo; — tam, kjer se podnevi in v večerih podijo bosí, raztrgani, umazani in ješični otroci, ki se takoj skrijejo, čim te zagledajo, ker si nepozvan zašel v kraljestvo, v katero ne spadaš; — tam, kjer sivi, oguljeni tovarniški dimniki mažejo s sajamí šipe na oknih in polnijo z dimom ulice, ki jih v mestu imenujejo »grešne« in ki se ti v večerih zdijo tajinstveno temne, tihe in kot izumrle, pa so vendar polne življenja, razodevajočega se v pritajenem joku, krepkih kletvah, v šepetu tesno stisnjenih bitij, v vzdihih strasti ter bolečine in v ponujajočih se ti telesih; — tam, kjer se ljudje le malokdaj ali nikdar ne smejejo, ker jim je borba za kruh tako zagrenila življenje, da vsako noč in v vsakem trenutku iščejo pozabe v krčmah in zakotnih borderih, — — — tam sredi vsega tega stoji in kraljuje nočni hotel »Dubrava«. Malo ali nič se ne razlikuje od domov, ki so mu sosedí, — — — le okna so mu noč in dan zakrita z rdeče-progastimi zastori in neredko se pred njim ustavljajo elegantni avtomobili, iz katerih previdno in oprezno se ogledujoč izstopajo gospodje, si potiskajo klobuke globoko na oči, si dvigaio ovrtnike in se zavijajo v šale, da jih ne bi spoznalo kako radovedno in nezaželeno oko.

Moji tovariši večkrat zahajajo tja. Pravijo, da radi. Smejejo se mi, kadar odbijem povabilo, naj grem z njimi.

»Ti ni všeč tam? Ti je premalo ali preveč veselo? — Samo enkrat si bil z nami — —.«

»Da. — — Enkrat — — Samo enkrat — —.«

Ne vedo za droben dnevnik, skrit med mojimi knjigami, ki je in bo ostal samo moja tajna. Drugi ali tretji dan po tisti neprespani noči sem ga našel na svoji mizi in nikdar si nisem poskušal razjasniti, kako je prispel tja. Čemu tudi?! Saj se ne bi zaradi tega prav nič spremenilo.

Samo enkrat — — —

»Semkaj zahajate?« sem se začudil, ko so mi prvokrat pokazali »Dubravo« od zunaj.

»Ne sodi po zunanosti,« so me opomnili, ko smo že vstopili skozi nizek vhod in ozka vrata v velik, s cigaretnim dimom zakajen prostor, poln belo pogrnjenih miz, — poln opojnih in divjih ciganskih romanc ter udobrovoljenih in razposajenih gostov z damami v naročjih ali na kolenih. — — Kot da smo zašli v nepoznan svet, kjer ni skrbi, ni žalosti in kjer vladajo posebni zakoni in običaji!

»No! Ti ugaja?«

Dekleta so nas obstopila, se nas oprijela in nas odvedla k prazni mizi. Mojim tovarišem se je poznalo, da niso prvič tukaj, — — meni so se smejali. Nerodno mi je bilo.

»Vina! Vina!«

»Meni črno kavo!«

»Meni tudi,« je rekla mlada gospodična s črnimi lasmi in v temni pižami ter prisedla k meni.

»Njej tudi,« so pritrdile druge. »Nikdar ne pije vina.«

»In tiha in žalostna je vedno, kot si ti,« so vedeli povedati tovariši. »Popolnoma se ujemata!«

»Pusti jih!« mi je rekla ona in me pogladila po laseh. »Si res prvič tukaj?«

»Res.«

»Čemu si prišel?« me je vprašala po kratkem molku. Skomignil sem z rameni:

»Niso mi dali miru. — Moral sem z njimi.« —

Ciganska romanca se je previdno prelila v enakomerni ritem

tango-pesmi. Tiho je ječala violina in pripovedovala o nečem grenkem in žalostnem.

»Kam si se tako zamislil? — — — Plešeš?«

»Bi, če želite.«

Pogledala me je s svojimi velikimi očmi in zmajala z glavo.

»Pozna se ti, da si prvič tukaj. — — Zakaj me vikaš? Nismo navajene tega! — — — Pojdi!«

Vrtinec človeških teles naju je potegnil vase. — — Glavo je naslonila name, da so me njeni lasje božali po licu in da sem čutil toplino njenega diha na svojih prsih. Molčala je. Prisiljen in preziren se mi zdel njen nasmeh. Tu pa tam me je pogledala. Čudno so se ji iskriale oči — — in kot da je ležal v njih gnus do vsega, kar se je dogajalo okoli nje, povsem s skrito prošnjo.

»Trudna si. — Nehajva!«

»Sem,« je priznala tiho. — —

»Pojdi z mano,« je rekla čez čas in stopila k lastniku hotela po ključ od sobe.

Po ozkih lesenih stopnicah me je vodila v prvo nadstropje, ne, še višje: nekam pod streho in odklenila ena izmed osmih vrat, ki sem jih opazil na hodniku.

Majhna, nizka podstrešna soba z nagnjenim stropom. V desnem kotu star divan, nezakurjena peč; — v drugem, pod oknom, vedro z vodo in kraj njega umivalnik. Niti mize, niti stolice, — — le dvoje obešalnikov za obleko.

Vstopila sva. — Vlegla se je na divan, zaprla oči in si odpela obleko. Mirno, hladno, brezstrastno, — službeno.

Ostal sem pri vratih.

»Kaj čakaš?« je vprašala nestrpno. »Nisem že dovolj ponižana, da me ponižuješ še ti? — — Sem ti slabša ali grša od drugih? — — Ali sem morda tudi tebi prehladna, kot sem drugim?«

Obrnila je glavo k zidu, da bi skrila solze v očeh in udušila jok, ki jo je tiščal v grlu.

»Dokončaj, po kar si prišel! — — Dokončaj in pojdi! Pojdi, prosim te! — — Ah, zakaj sem te morala srečati?!«

Vsedel sem se k njej in ji dvignil glavo, da jo je naslonila name.

»Kako ti je ime?«

Dolgo je molčala, predno mi je odgovorila.

»Vera.«

Dve solzi sta se ji utrnili izpod vek in ji spolzeli po licu na mojo roko.

»Oprosti!« se je skušala nasmehiniti. »Oprosti, da sem taka, — — ali ne morem — — — Pretežko mi je.«

Drugi dve solzi sta se ji zalesketali na licu. Veliki, lepi, jasni. Pritisnil sem ustnice na sled, ki sta jo bili zapustili za sabo. — Dvignila mi je roko in jo poljubila. Hotel sem ji jo odtegniti, pa mi ni pustila. — Rahlo podrhtavanje telesa jo je izdalo, da tiho joče.

Božal sem jo po laseh in po licu, dokler se ni umirila.

»Ti je lažje, Vera?« sem jo vprašal polglasno.

Ni mi odgovorila. Zaspala je.

Daniti se je pričelo. Rdečkastorumena svetloba svetiljke, ki nama je razsvetljevala sobo, je počasi bledela. Zgodnje jutro je mešalo svoje žarke z njo in ji jemalo čar, ki ga ji je dajala noč. Rosne kaplje so polzele po okenskih steklih in jasnile pogled na streho in dimnike hiše na nasprotni strani ulice.

Previdno sem vstal. Še vedno je držala mojo roko v svoji in jo stiskala, kot da jo noče izpustiti. Dihala je mirno, usta so ji bila nalahko odprta, lasje so je ji razpustili in se ji vsipali po čelu; — — lepša se mi je zdela kot zvečer.

Vrata so jezno zaškripala, ko sem jih odprl.

»Zbogom Vera!«

V spodnjih prostorih je bilo še vedno veselo. Tovarišev nisem našel več.

Tričetrt na štiri. — Hitel sem po blatnih, mračnih ulicah, ki so mi izgledale, da so brez kraja — — in šele ko sem se izmotal iz njih,

mi je postalo v duši lažje in svetlejše. Žalostne Verine poglede pa sem še vedno čutil na sebi.

Glava mi je bila težka in noge trudne, ko sem se vrnil v svojo sobo. Oblečen sem se vrgel na posteljo in še v tistem trenutku zaspal.

Solnce je sijalo v sobo, ko sem se prebudil. Pol dvanajstih. — Tramvaj je zdrdral mimo okna; na stopnišču se je oglasil zvonec pobirača smeti; na drugi strani ceste je raznašalec »Večera« ponujal svoje časopise.

»Večer! — Današnji Večer! — Samomor učiteljice — Večer!«

Pol dvanajstih! Skočil sem pokonci. — Sicer pa: čemu sila? Predavanja sem tako ali tako zamudil!

»Večer! — Samomor z veronalom!«

Kot da sem današnjo noč presanjal! Težke, nenavadne sanje! — Povsod me spremlja dvojje solznih oči, ki se jih ne morem otresti. Kot da so se prilepile name; — kot da so postale del mene!

»Večer! — Samomor nezaposlene učiteljice! — Današnji Večer!«

*

4. aprila.

Odkar so me izključili iz univerze, se moji nič več ne zmenijo zame. Nočejo mi več pomagati. — Instruiram, pomagam gospodinji pri domačem delu, da lahko pri njej zastoj prenočujem in si iščem primerne službe. — Moram vzdržati!

19. aprila.

Navsezgodaj sem se zglasila na oglasnem oddelku »Novosti« in dobila naslov stranke, ki išče vzgojiteljico svojim otrokom. — Upanje se mi je izpolnilo. Sprejeli so me, čeprav za majhno plačo: tristo petdeset dinarjev mesečno. — Za prvo silo bo že!

6. maja.

Otroka sta srčkana. Veselje imam z njima. — Samo lačna sem večkrat. Skoro ves moj mesečni dohodek mi poje stanarina, — za hrano mi ostane le malo. Pisala sem domov in jih prosila, naj mi vsaj sedaj malo pomagajo, da jim bom kasneje vse vrnila, — pa mi niso odgovorili.

13. maja.

V šoli so me učili, da ni olikano jesti po cesti; — a mnogokrat se malo zmenim za one, ki se ozirajo za mano, se mi smejejo in delajo pripombe, kadar sredi ulice, razgibane od ljudi, vračajočih se z dela, drobim svoj kos kruha, da utešim glad, ki mi ga je zapustilo tešče jutro in borno opoldansko kosilo. — Saj nisem sama in edina, ki delam tako! Vse češče in češče srečujem ljudi, ki ne skrivajo trenutkov, ko so jim polna usta, ko jim zobje vneta drobijo in meljejo onih par drobtin, ki so jim jih poklonile usmiljene roke. Saj so srečni takrat! In zakaj naj bi skrivala svojo srečo?!

18. maja.

Lačna sem, — lačna, lačna!

25. maja.

Otroka sta živa; vedno in vedno me izprašujeta o tem in onem — in moram jima odgovarjati, čeprav s težavo. Strašno slabo mi je danes in trudna sem. Ko sem se zjutraj pogledala v zrcalo, sem se skoraj ustrašila podobe, ki mi jo je pokazalo. Izpito, blede lice, — udrte oči, obrobljene s temnimi kolobarji —. Kako sem sploh mogla ostati v tisti prokleti hiši?!

Včeraj nisem večerjela. Niti za kruh nisem premogla. Tolažila sem se, da si bom utešila glad z ostanki, ki jih puščajo v menzi po mizah. Prav v kot sem se stisnila in čakala. — A druge so bile hitrejšje od mene; — vedno so bile prej pri mizi, na kateri je ostalo malo kruha ali prikuhe. — Starejša gospa se mi je približala in me vprašala, če hočem večerjati.

»Če hočem?« sem se morala zasmejati kljub lakoti in solzam, ki so mi stiskale grlo. Čemu me sploh vprašuje kaj takega?!

Naj grem z njo, mi je rekla. — Nisem pomišljala. Najrajši bi jo bila objela; — vse bi ji bila dala za toplo večerjo. — Sledila sem ji v ozke predmestne ulice.

Pred staro hišo z zastrtimi okni sva se ustavile.

»Tukaj!« je rekla gospa in me potisnila pred sabo v večji, kavarni podoben prostor, ki je bil poln veselih gostov. »Vsedi se k gospodom in bodi prijazna z njimi! Naročili ti bodo večerjo in vse, kar si boš želela!«

— Tako torej! — Razumela sem, kam me je pripeljala, toda — — —

11. junija.

Lakota je vendar močnejša od mene. Po tisti prvi noči sem se zaklela, da me predmestje ne bo več videlo, — a že par dni pozneje sem bila spet v »Dubravi«. Ne morem drugače! Vsaj lačna nisem!

Ah, težko je. Prvi korak: izlet v predmestje, malo glasbe, malo šampanjca, prva noč. — Potem pride drugi, tretji, — brez vrnitve. — Kadar enkrat padeš, se ne vzdigneš zlepa. In ko se počasi znajdeš, ti tudi tako življenje ni več težko.

Večer za večerom, noč za nočjo. Ironija: dvojje mladih bitij, ki sta šele začeli živeti, ki se jima svet zdi še lep in rožnat, so mi poverili, da ustvarim iz njiju človeka. Meni so ju poverili, — meni, ki se moram v nočeh prodajati, da lahko živim! — Sram me je pred njima. Vsak njun pogled, ki ga čutim na sebi, me boli.

27. avgusta.

Vrata kaznilnice so se zaprla za mano. Spet sem svobodna. Kako lep in prijeten je občutek, ko si lahko do mile volje napolniš pljuča s svežim zrakom, ko začutiš na sebi tople solne žarke, ko spet zagledaš nad sabo nebo, prostrano in neskončno večje od onega, ki si ga mogel objeti skozi zamreženo okno, vzdano v eno izmed štirikih mračnih, obdajajočih te sten!

Dolgo se nisva videla, dragi moj dnevnik! Dolgo! Dva meseca.

Tisto, česar sem se tako bala, je vendarle prišlo. Racija. — Pa čemu bi ti pripovedovala o njej in o dogodkih, polnih ponižanja in trpljenja; čemu bi ti pripovedovala o neskončnem in umazanem otipavanju duše in telesa; čemu bi ti pripovedovala o zaporu, kjer je dan enak dnevu, da te ta neskončna enakomernost bolj ubija kot pomanjkanje svobode, — čemu, dragi dnevnik? Pregrenki so ti spomini, da bi ti mogla pripovedovati o njih!

Spet sem svobodna. Svobodna, z žigom sramote na sebi; — svobodna in izobčena.

Kam??

Službe ne morem in nočem iskati več. Prejšnji teden sem se sicer namenila iti od stanovanja do stanovanja in povprašati, če potrebujejo morda kje instruktorico svojim otrokom, — pa sem se slabo namerila.

»Ah! — Vi ste to! — Interesantno!« je vzkliknila gospa, kjer sem najprej potrkala, ko sem ji povedala ime in kaj želim. — In zaprla mi je vrata. — Povsod me že poznajo. Nobenemu v mestu ni ostala skrita moja afera, ki so jo časopisi obelodanili pod naslovom: »Vzgojiteljica — prostitutka.«

Preselila sem se na drugi konec mesta in se prijavila pod drugim imenom. To mi je bil edini izhod. — Tu me vsaj ne poznajo in nobeden ne kaže s prstom za mano. Imajo me za nezaposleno učiteljico.

— Še par dni bom morda vzdržala v svoji sobi, — potem me bo lakota prisilila na vrnitev v »Dubravo« in počasi bom pozabila, kakšen konec mi je namenila usoda: utopiti se v blatu, kamor sem padla.

6. septembra.

Večer za večerom, noč za nočjo. Zjutraj sem nepopisno trudna, zaspana, v glavi mi šumi in razbija, bolijo me noge, večkrat mi je slabo. Vse se mi gnusi. — In to naj bo življenje?

Podnevi sanjarim, se kesam, iščem rešitve iz teh grozot, — zvečer pozabim na vse. Otopim. Želim si uslug in plačujem jih. S svojim telesom. — Pravijo mi sicer, da sem hladna in brezstrastna, — a čutim, da mi noči v »Dubravi« prehajajo v kri in da mi bodo počasi postale strast in potreba, brez katere ne bom mogla živeti.

23. septembra.

Čemu spomini na preteklost, čemu načrti za bodočnost? Neumnost! Izbegavam jih — in srečnejša sem!

Dva pojma sem zamenjala: dan in noč. Kaj misli moja gospodinja o tem, ne vem. Me tudi ne briga.

V očeh mi tli in počasi raste plamen strasti, naslade in poželenja po trenutkih, ko mi prestanejo misli in se mi zdi, da sem z njimi izginila tudi jaz; — po trenutkih, ki mi edini prinašajo popolno pozabo. Ne čudim se temu. Čez par desetletij bodo mogoče priznali užitke kot najboljšo sredstvo za narkotiziranje spomina.

9. oktobra.

Včeraj si ti zašel v »Dubravo«. Čemu? Iz radovednosti — ali da izpopolniš moje ponižanje? — Dober si mi bil, — boljši in prijaznejši od vseh, ki sem jih srečala za rdečeprogastimi zastori in ki so se v neugodnostih krili za svojimi akademskimi naslovi in legitimacijami; — — — a nečesa gotovo ne veš: da je bila tvoja dobroti zame ponižanje, težje in globokejše od vsakega, ki sem ga kdaj občutila. Ne čudi se! Me, ki smo padle, nočemo in sovražimo vsako usmiljenje, — smatramo ga za ponižanje in žalitev, ker nam obuja spomine in hrepenenje po preteklosti.

Na mnogo lepega si me spomnil. Zakaj? — Zakaj si mi spet udihlil dušo, mi vrnil vest in mi obudil spomine, da sem se nenadoma znašla sredi blata, iz katerega ni vrnitve; — — — zakaj me nisi rajši pustil, da bi ostala še naprej le stvar, brez duše in razuma, ki ji je dano, da se v njej umirjajo in stišavajo človeški nagoni in strasti? Zakaj?

Kaj je življenje? Nesmisel! — — Živimo — — in se prodajamo, da lahko živimo. Jaz, ti in mi vsi. Po poti hodimo, ki se vrača vase, ki se ne more nikdar končati, ker je zaključen krog. — — Le iz-

branci ga smejo tu pa tam zapustiti. — Nekoč sem hotela izstopiti iz njega — in morda bi bila uspela, da nisem izstopila sama. A tako — — —?! Izključili so me iz univerze in družine in me potisnili v še ožji in še bolj popolen krog od tistega, v katerem sem živela do tedaj. Družba me je izpljunila; — — nikdar več se nisem smela vrniti vanjo!

Majhni smo. Živimo — — in se prodajamo, da lahko živimo, a nobeden izmed nas nima toliko moči, da bi raztrgal spone, ki ga vežejo na ta prokleti krog. Majhni smo in zmešani, kot je zmešana doba, ki v njej živimo in ki ji brezposelni, brezdomci, potepuhi, vlačuge, pokvarjeni otroci in izgubljeni intelektualci dajejo svojo pestrost in poseben čar.

Življenje je lepa čaša iz tankega, krhkega stekla, ki jo dan za dnem polnijo grenke kaplje trpljenja in ki jo vendar tako nežno skrivamo v svojih rokah. Ko pa je polna in ko bolečina v nas postane nevzdržna, takrat jo te roke, ki so jo poprej branile, same zdrobijo. — — Moja je že polna. Ti si jo napolnil. Zdrobila se bo. — — Par tablet veronala — — — in zbogom svet, ki pravijo, da si lep, pravičen in usmiljen!

DRŽAVLJANSKA ŠOLA: EDMUND BURKE

ideolog angleške demokratične politike

Edmund Burke (izgovori: Berk), ki je živel v letih 1729—1797, se ceni še danes kot najbistroumnejši angleški politik, ki je najbolje razumel in najjasneje izrazil tradicionalne poglede Angležev na državo in politično življenje sploh. Kakor Machiavelli za Italijane, tako je Burke za Angleže njihov najizrazitejši politični mislec.

Rojen je bil kot Irec v Dublinu; oče, ki je bil advokat, ga je po končanih študijah na dublinski univerzi poslal v London, da tam prakticira za advokata. Sinu ni bilo do tega poklica in radi tega se je sprl z očetom, ki ga je nehal vzdrževati. Tako si je nekaj let služil kruh kot prevajalec in pisatelj za razne londonske knjižne založbe. Neumorno je čital in pisal in si pridobil izrednega znanja v raznih vedah. Kmalu je zaslovel po književnih klubih kot najduhovitejši govornik in bistroumen mislec, ki tudi dejansko mnogo zna.

Ta Burkov sloves je prišel tudi do ušes politikov. Angliji je vladala tedaj veleposestniška gospoda, ki se je rajši pečala z lovom na lisice in s konjskimi dirkami kakor z govorništvom in književnostjo. Burke, dotedanji plačani delavec knjigarjarjev naj bi prešel v službo politikov. Burke se je odzval pozivu, se popolnoma posvetil politiki in s 36. letom je bil izvoljen tudi v parlament. Burke ni pisal velikih filozofskih del. Vse, kar je govoril in pisal, se je tikalo dnevne politike in strankarske polemike. Bil je vseskozi strankar, toda svoje strankarsko stališče je branil kot filozof. Slobodan Jovanović ga imenuje »največjega filozofa med politiki in največjega politika med filozofi«. Njegove politične ideje niso nastale v samoti kabineta, temveč iz izkušnje.

Priznan po prijateljih in nasprotnikih kot velik mislec, je postal kmalu tudi duhovni vodja angleških liberalcev. Oficielno ni bil nikdar niti voditelj stranke niti minister, temveč je ostal vedno za kulisami. Charles Fox, tedanji načelnik stranke je javno priznal, da se je od Burka naučil več kakor iz vseh knjig, kar jih je prebral, a vendar je Fox ostal vodja stranke, Burke pa samo njen prvi svetovalec. Najvišjega mesta bi v tedanji Angliji tudi ne mogel doseči. Čeprav bi ga hotel, ker je bil siromašen plebejec, zapleten v dolgove; poleg tega ni imel rad opravljanja z ljudmi; sigurneje se je gibal med idejami, kakor med ljudmi; po svoji naravi je bil razdražljiv, nestrpen in precej je pil.

Burke je v svojem političnem gledanju posvečal največjo pažnjo tradiciji, javnemu mnenju, strankam, skratka vsemu tistemu idejnemu svetu, ki se nikdar popolnoma ne izrazi v državnih zakonih in proti kateremu je tudi državna oblast brez moči, ker sredstva njenega pritiska in vpliva ne morejo prodreti tako globoko. Po Burkovem mnenju je ravno državništvo tisto, ki računa s temi faktori in ki jih zna izkoristiti za svoje namene. Vsi poskusi, da se vlada z nasiljem in prevaro brez ozira na te činitelje, so vedno prej ali slej propadli.

Ko je kralj Jurij III., ki je bil vzgojen pod nemškim vplivom, hotel uvesti v Angliji osebni despotski režim z razpustom vseh strank, je Burke razvnel proti njemu najhujši boj in izdal obširen spis.

Kritiko diktatorskega režima kralja Jurija III. je utemeljeval Burke tako-le:

Osnovna misel kraljevih prijateljev je bila, da je treba državo osvoboditi strank. Stranke so po njihovem zlo, ker razdirajo državno edinstvo in žrtvujejo interese državne celote strankarskim interesom, zato je najbolje, da vlada Angliji rodoljubni kralj, ki naj po svoji uvidevnosti zbira okrog sebe sposobne ljudi. Toda baš ti kraljevi prijatelji, ki so napovedali boj strankam, so bili sami stranka, samo da se ta njihova stranka razlikuje od drugih po tem, ker se družijo v njej ljudje samo po osebnih materialnih interesih brez vsakih načel. Zato je njihova stranka »strankarstvo najslabše vrste.«

Strankam očitajo, da odrivajo od državnih poslov sposobne ljudi. Toda, pravi Burke, četudi bi bilo to res, je treba vedeti, da uspeva družabno življenje samo s sodelovanjem vseh moči in da velika pamet in veliko poštenje posameznikov, kakor je dobro, ni vedno koristno, če se tisti posamezniki ne znajo disciplinirati v celoti. Namen strank ni, spravljati na površje ljudi z izrednimi sposobnostmi, temveč organizirati narod, ljudi z navadnimi sposobnostmi. Izredni talenti so dobrodošli samo, ako se prilagodijo organizaciji. Kajti stranka bo živela tudi še tedaj, ko bodo posamezniki v grobu. Tega organizatorskega pomena strank Jurij III. ni razumel. Če bi ga razumel, ne bi razpustil strank in poskušal vladati s svojimi prijatelji, ki so kakor vsaka dvorska klika sposobnejši za politično spletkarjenje kakor za organiziranje naroda. Klika je prepričevala kralja, da bo on postal močan po razpustu strank. Toda kraljev vpliv je nasprotno padel. Kajti z ne-

organiziranimi ljudmi je težje vladati kakor z organiziranimi. Oblast, ki je ljudstvo ne spoštuje, temveč se je samo boji, taka oblast ni močna.

Kraljevi prijatelji ne poznajo bistva vladanja. Ljudem se ne vlada z nasiljem, niti se ne vlada z zakonom, temveč se vlada samo tako, da se vživi v ljudsko mišljenje in se tok tega mišljenja usmeri v smer, v katero vlada želi. Nasilje, despotizem, diktatura lahko ustvari neko stanje, toda obdržati ga trajno ne more. Vsako tiranstvo zapusti za seboj zelo malo pristašev, ko propade. Tudi zakoni ostanejo mrtve črke na papirju, ako ne odgovarjajo našemu čutenju. Ljudi je mogoče voditi le z idejami; umetnost politika je, da pogodi te ideje in jih usmerja.

Osební režim je izgubil vsako idejno zvezo z narodom, s tem, da je razgnal stranke, spravil parlament v spor z volivci in omejil svobodo tiska in govora — s tem je sam zaprl kanale, po katerih prihajajo struje ljudskega mišljenja do vlade. Namesto tega se je osebni režim vrgel na pridobivanje posameznikov, ki jim na državne stroške krije njihove materialne interese. S tem je politika postala izumetničena in izgubila je vsako moralno.

Kakor je Burke do zadnjega izvedel boj proti despotizmu Jurija III., tako se je obrnil kasneje tudi proti nasilstvom v veliki francoski revoluciji in tudi na tem problemu postavil trajno veljavne teže angleške konservativne demokracije.

Njegova kritika francoske revolucije sestoji iz teh-le osnovnih misli:

V politični teoriji se ne morejo neprestano odkrivati nove stvari, kakor je to nasprotno mogoče, n. pr. v prirodoslovju. Osnovne resnice političnega življenja so že davno znane. Vemo na primer, da je potrebna človeku svoboda, ker brez nje ni siguren, da se bodo spoštovali v družbi njegovi interesi, prav tako pa vemo, da je potrebna človeku tudi oblast, kajti prepuščen sam sebi, brez oblasti nad seboj, nima dovolj moči, da ukroti svoje strasti, ki niso v skladu z družbo. Kakor so že davno znana osnovna načela politike, vendar se vsak dan porajajo nove težkoče pri oživetvorenju teh načel v praktičnem življenju. V teoriji je nesporno, da sta ljudem potrebni svoboda in oblast, toda kako naj se v praksi pomirita ti dve nasprotni stvari? Kako naj se, z drugimi besedami povedano, zagotovi tako družabna disciplina kakor možnost svobodnega razvoja? Na ta vprašanja teorija ne more odgovoriti. Kompromis med oblastjo in svobodo, tako težak kakor potreben, moramo iskati v praksi. Neka osnovna politična načela veljajo torej od pamtiveka; toda z vsako spremembo družabnih razmer je treba iskati novih poti za njihovo uveljavljanje.

Na tem praktičnem polju pa ne dela en sam človek, temveč vsi, ne dela samo ena generacija, temveč mnogo generacij. Politika je stvar izkušnje in sicer izkušnje celih generacij; te izkušnje se polagoma nabirajo in posameznik ne more samo s svojim razumom, najti prave poti v politiki. Zato je v družabnem življenju kolektivni instinkt važnejši činitelj od osebnega razuma. Do družabne ureditve in raznih družabnih ustanov pridemo, ne da bi sami vedeli, kako; neprestano se delajo poskusi, od katerih jih nešteto prepade, eden pa uspe. Naše želje in naše zasnove se druga za drugo razbijajo ob ovirah stvarnosti; izkušnje nas privedejo na pot, ki je navadno tista, na katero niti mislili nismo. Družabna ureditev ni plod razmišljanja teoretikov, temveč plod izkušenj nešteto generacij. Pri družabnih ustanovah sodelujejo vedno mrtvi in živi in zasluge mrtvih so večje. Ako posameznik razmišlja o ustanovah, ki obstojé že izpred njegovega rojstva, jih ne more vedno razumeti; lahko se mu zdé kot zastareli predsodki, kakor mlademu človeku nasveti staršev. Toda izkušnja generacij je važnejša od pameti. Kajti največji um se lahko moti. Države ne ustvarja razum posameznikov, temveč kolektivna zavest naroda, ista zavest, ki ustvarja tudi narodne običaje in umetnine.

To ljudsko kolektivno ustvarjanje ni nikako razmišljanje v pravem pomenu te besede, temveč to je instinktivno prilagajevanje življenju. Zato so te izkušnje generacij zanesljivejše od najboljših filozofskih teorij.

Država ni stroj, ki bi se mogel in moral neprestano popravljati po zadnjih rezultatih znanosti. To je zgodovinski organizem, živ organizem, ki ga vodi isti nagon samohrane ljudskih bitij, kakor boj vsega živalskega in rastlinskega sveta za obstoj.

Burke je očital francoskim revolucionarjem, da so preveč »umovali« o državi in da so hoteli zgraditi neko popolnoma novo državo na podlagi razuma, na podlagi teorij filozofov, ki so poznali državo samo teoretično. Francoski revolucionarji so mislili, da je razum posameznikov v stanju, da iznajde družabno ureditev, s katero bi takoj nastalo splošno blagostanje. Burke ni bil proti izpreminjanju družabnega reda in družabnih ustanov, bil je proti podiranju vsega starega. Dejal je: Angleži smo napravili mnogo revolucij, kakor Francozi, toda mi nismo nikdar prekinjali zgodovinske kontinuitete. Angleži se nismo upirali v imenu filozofskih idej, temveč v imenu starih pravic, na katere so pozabili posamezni vladarji in njihove klike. Ker so angleške revolucije slonele na zgodovinski, a ne na filozofski podlagi, so dale trajne rezultate. A francoska revolucija se bori za najvišje filozofske ideje o svobodi posameznika, a od vseh teh idej ne bo ostalo skoro nič trajnega. Radi filozofskih abstrakcij je francoska revolucija prelomila z vso preteklostjo, toda filozofski ideali ne morejo biti nikdar močnejši od življenja. Življenje je najvišja vrednota. Nad to najvišjo vrednoto se je pregrešil tako angleški kralj Jurij III., kakor francoski revolucionarji, ki so istočasno idealisti in despoti: idealizem pride najprej v konflikt s stvarnostjo, stvarne ovire pa hoče premagati z nasiljem. Življenju je nasprotna vsaka diktatura. Do uspeha nas vodijo popolnoma druge stvari: izkušnje prednikov, praktična modrost, intuitivno spoznanje življenjskih sil in struj. Despotizem in abstraktno filozofiranje pa vodita v pogubo.

Rekel je: Francoski revolucionarji, ki so gotovo idealisti, rušijo v imenu najvišjih idealov vse staro in pošiljajo nešteto ljudi v smrt. Doseglo se bo pa marsikaj popolnoma nasprotnega. Proglasila se je svoboda posameznika, toda nad temi svobodnimi poedinci bodo zavladali finančniki in česopisi. Burke je torej predvidel vladu velikih bank in velikih meščanskih časopisnih koncernov. Radi kmetov je rekel, da so se sicer osvobodili veleposestniškega jarma, zato bodo pa prišli skupaj z delavci pod mnogo premetenejšo vladu meščanstva.

*

To je objektivna, splošna slika idej Edmunda Burka. Kritično presojo prepuščamo vsakemu bravcu, ker pod tem poglavjem hočemo podati le podobe velikih političnih mislecev, ki jih mora poznati vsakdo, ki se zanima za razvoj družabnega življenja.

Brez ozira na kakršnekoli želje moramo priznati, da gre tudi današnja politika Anglije po koncepciji, kakor jo je izrazil Burke.

Ta mesec je predaval v Beogradu o sodobni angleški politiki duhoviti angleški publicist in politik Lockhart Bruce, ki je po rodu Škot. On je dejal:

Povprečen Anglež ne veruje in noče verjeti, da bi se svet delil na dve polovici: fašistično in komunistično. V vsakem slučaju ne razume on ne ene ne druge ideologije. Vprašanje je: kdo vlada danes v Angliji? V Angliji ena sama sila gotovo ne vlada. Vlada i parlament i uradništvo i ministrski kabinet i človek z ulice. Kdo izmed njih igra večjo vlogo, je težko reči.

Tujec pričakuje, da bi imel Anglež opredeljeno stališče. Toda Anglež nima opredeljenega stališča. On gleda stvari od blizu, realno, konkretno. Nikdar ne gleda v daljnjo bodočnost.

O Angliji radi pravijo, da je v dekadenci (propadanju). Take stvari so trdili že pred tridesetimi leti. Kar je v Angliji res, je to, da se moč vedno bolj prenaša z vlade na ljudske množice. To pa ne vem, če je dekadenca. Brez dvoma veliki imperiji rastejo, se starajo in propadajo. Ako se vprašamo, kateri dobi odgovarja današnja Vel. Britanija, lahko rečemo, da odgovarja zdravemu človeku srednjih let.

Kakšne so lastnosti tega človeka z ulice, ki pridobiva vedno več vpliva v Angliji? Ta človek nima tiste duhovne kulture, kakor n. pr. Francoz, ima pa druge last-

nosti, ki so tudi dragocene. Je vztrajen, tolerant, zna obvladati samega sebe in zato predstavlja Anglija najbolj disciplinirano demokracijo v Evropi. Anglež ima prirojeno spoštovanje do zgodovinskih tradicij. Zato se za nobeno stvar ne odloči hitro. Kadar pa se odloči, trmasto vztraja. Ne pravijo zaman, da Anglež v vojnah dobi samo eno bitko, toda ta bitka je zadnja.

Danes opažamo še eno stvar pri Angležih, a to je vedno večje približevanje Ameriki, ki je od vseh najbližja angleški mentaliteti. V tem zbližanju vidimo veliko nado za svetovno demokracijo.

Alpinski razgledi

1. Kaj je alpinizem in kaj alpinistika?

Alpinizem je gibanje, ki je v zadnjih dveh stoletjih postopoma razširilo človeško delavnost na odljudne, gospodarskemu udejstvovanju neprikladne skalne, odnosno snežne in ledene višine, brez izgledov na neposredno materialno korist, — zgolj zato, ker je v teh samotah iztaknilo svojevrstne telesne in duševne užitke človeškemu rodu. Nastalo je samo od sebe, brez vzpodbude, le kot posledica njejevolje nad malomeščanskim životarjenjem v Angliji, v Srednji Evropi pa kot izraz podjetnosti onih ljudi, ki pod pritiskom absolutističnih režimov tej svoji podjetnosti niso v organiziranih, poseljenih pokrajinah mogli prav dati duška. Vsem tem ljudem se je zahotelo borbe in kot najprimernejše, srcu najbližje ležeče torišče so odkrili Alpe, pokrajino, ki so se je dotlej izogibale vse človeške generacije. Ta težnja za neznanim, za neraziskanim, pustolovskim jih je gnala na vrhove, o katerih so govorili rodovi, da so prestoli duhov in ljudem nenaklonjenih, zlobnih bitij. Res je sicer, da je marsikateri prvi pionir — kot na primer znameniti Anglež Whymper, prvi alpinistični borec velikega, resnega formata. — pri svojih podvigih registriral tudi znanstvene izsledke, toda gonilna sila zanj ni bila znanost, ampak bojovita, nevarnost in zmaga željna viharost podjetnega borca. S tem Angležem se začne oblikovati pojem alpinizma tako po globini kot po obsegu. Saj je tudi naš Stanič že zdavna prej izvedel v skali in ledu drzne stvari, toda v njegovem počenjanju manjka še trdno, zavedno jedro smisla, vzroka in namena; Stanič je gojil alpinistiko še bolj tako kot otroci igro, iz veselja, nevede, prav iz prvinskih povodov,

ki smo jih navedli takoj v začetku našega sestanka. Pri Whymperju pa že zapažamo resnost, zavednost, voljo in jasen cilj, ki začenja pri njem prvem metati bleščečo luč preko vseh drugih stvari, ljudi, predmetov, teženj: vse okrog sebe, na ravnam in v gorah poslej tehta v luči novega — lahko že tako rečemo, — nazora. Vsako gibanje ima v svojih početkih predvsem le zagon brez strogega, natančnega opravičila, brez jasno izdelane ideologije, saj je nastalo iz trde, surove potrebe, spontano, skoro po mehaničnih principih: jasno je, da je v začetkih gibanja več ognja in neposrednosti kot hladnega razuma in natančno utemeljene upravičenosti. Gibanje sproži potreba, v našem slučaju zavest meščanske tesnobe in okostenelih življenjskih form, ki sta narekovali nove, dotlej ne še izvajane, neznane podvige. Pustolovsko, elementarno iskanje novih možnosti, otroško veselje po edincu nad nevarnostjo odurnih pokrajin, je vse do Whymperja spremljalo prve alpinske podvige, to je bil prvi, nejasni stržen, ki je leto za letom dobival prav do današnjih dni preciznejšo, točno, v nazoru utemeljeno strnjenost pogledov, ki so jo zadnja desetletja nazvala z izrazom ideologija alpinizma: strast do borbe in zmage, veselje nad izpostavljenostjo in riskiranjem, zavedno preizkušanje posameznih ljudi v nevarnosti — ti atributi so se izoblikovali do dandanašnjih časov kot definitivni, integralni deli v ideologiji alpinizma. Alpinizem je gibanje, alpinizem je nazor, je abstraktna oznaka za motive, težnje in namene ljudi, ki se v gorah udeležujejo kot borci.

(Nadaljevanje sledi)

ESPERANTO PAGO

Uvodna beseda.

Mnogo se je že govorilo in pisalo o pomenu mednarodnega jezika za delavstvo sploh, posebno še za delavstvo tako malega naroda, kot je slovenski. Mnogo se je že delalo in položilo mnogo truda, da se za-interesira naše delavstvo za Esperanto, da se mu pokaže vrednota, ki jih vsebuje in ki že po svojem značaju prvenstveno služijo interesom delavskega razreda. Njegov mednarodni značaj, njegovo delovanje za združitve narodov in sporazumno sodelovanje vseh ljudskih plasti; odgovarja interesom in cilju delavskega razreda, izpolnjuje in podpira njegovo borbo in končno vodi k skupnemu cilju, ki ga je izrekel Karl Marx: »Proletarci vseh dežel, združite se!«

Mogočno drevo mednarodnega delavskega Esperantskega gibanja je poginilo tudi pri nas novo zelenje in upamo, da bo naše delavstvo z razumevanjem sprejelo in gojilo nove poganjke.

USTANOVNI SESTANER

Esperantske sekcije »Vzajemnosti« Ljubljana.

Dne 29. januarja se je vršil v prostorih Strokovne komisije ustanovni sestanek espe-

rantske sekcije podružnice v Ljubljani. — Zbrali so se vsi aktivni delavci esperantisti iz Ljubljane in okolice, si izbrali vodstvo in postavili smernice svojemu delovanju, katero bomo podrobno objavili v prihodnji številki.

Izvoljeno je bilo naslednje vodstvo: preds. s. Čepeljnik Franc, tajnik Rozman Vinko in blagajničarka s. Rojc Mima. Ustanovil se je tudi posebni sekcijski fond, kateri se bo uporabljal za naročanje esperantskih časopisov. Sekcija ima svoje redne tedenske sestanke vsako soboto v mali dvorani Delavske zbornice i. s. ob 20. uri zvečer.

Sekcija ima trenutno 30 članov, od katerih jih 15 obiskuje začetniški tečaj, kateri bo kmalu končan in ga vodi sodrug Z. P.

ATENTU ESPERANTISTOJ!

Ljubljanoj laboristoj esperantistoj vokas vin al kunlaboro porstorigo de laborista esperanta movado interslovena laboristaro. Anoncu sin ol mi; unuopuljo, grupoj, sekcioj hoi kluboj kinj kansentas kun nia programo.

Ni otendas vin

»VZAJEMNOST«
Esperanta sekcio/
podružnica Ljubljana

Vsak delavec

si dandanes kljub težkim razmeram lahko ustanovi

svojo knjižnico

Samo 20 Din letne članarine, torej manj kakor 2 Din na mesec je treba plačati, pa mu

Cankarjeva družba

pošlje 4 knjige letno. Zato naj vsak delavec postane član Cankarjeve družbe, vsak zaveden sodrug pa njen zaupnik!

W. Rode:

Razžaljenje časti

Ko ima človek ime in priimek, lahko postane predmet razžaljenja časti. Kdor ima ime in priimek: n. pr. Jože Weber, je osebnost. Ne njegova duša, ne njegova narava, ne veličanstvo njegove individualnosti, temveč njegovo ime uživa pravno zaščito v krščansko-evropskem kulturnem krogu.

Če bi Jože Weber ne imel imena in bi mu ti rekel žaba, da s tem označiš njegov obraz, če bi mu torej dal ime, ki je po tvojem mnenju primerno njegovi zunanosti, bi lahko s tem začeli proces o njegovem imenu in nič več. Če bi bila ta žaba urna, bi pri tej priliki tudi ti izvedel, katero ime pristaja tebi.

Tako pa je Jože Weber — Jože Weber. To je gotovo dejstvo. Nadaljnja diskusija, kdo je on, je prepovedana. Jože Weber uživa anonimnost svojih dveh imen. Dobil ju je pri krstu. V tem ga ne smemo kontrolirati.

Prepovedano ti je raziskovati mesto, ki ga ima Jože Weber v naravi, označevati njegovo točko v živalskem kraljestvu. Jože Weber in konec. Njegovo ime je njegov ščit. Samo romanopisec ima pravico povedati, kdo je Jože Weber: seveda bo pisatelj prekrstil Joža Webra v Antona Mlinarja in potem lahko zapiše: Anton Mlinar je žaba.

S tem, da je človek dobil ime, je dobil tudi pravico, da je lahko žaba, svinja ali osel, ne da bi se to njegovo bistvo izražalo v njegovem imenu.

Jože Weber izjavi, da je Jože Weber in lahko to še z dokumenti dokaže; s kakšno pravico smeš ti raziskovati njegove dokumente?

Toda ta žaba ni samo Jože Weber, temveč še celo gospod Jože Weber, mogoče tudi gospod doktor Jože Weber. Kompleks, aparatura te žabe je s krstom avanzirala v d. d., ki ji ne smeš dajati nikakih drugih imen, ker sicer kršiš njeno hišno pravico, hišno pravo žabe.

Jože Weber ima pravico, da se ne diskutira o njem. Dragi, tebe se nič ne tiče, kaj je on za svojim imenom, niti kaj počne za svojim ščitom.

Prepoved žaljenja časti služi za to, da se zakrije življenje in početje zlobne žabe. Kakšno paglavstvo je razkrivanje, prezračenje skrivnosti meščanov, ki je pravno zavarovan s svojim imenom! Nikakor ne gre, da v časopisu načneš vprašanje, kdo je tisti gospod, o katerem se toliko govori, odkod ima toliko denarja, kako ga uprablja.

Stari Grki so kot malomeščanske duše bili mnenja, zakaj se ne bi smelo javno povedati, da je sodnik Poliander, ki odloča o življenjskih vprašanjih vsakega, norec, da je policaj za moralo Ginokserkses sadist, da je referent finančne uprave Kleptomahos tat, posebno če že o tem vse mesto govori.

Če bi danes take govorice odmevale v megafonu shodov in časopisja, bi se gospodje sodobniki resnično seznanili med seboj in bi si stali nasproti, oropani vse časti. Tedaj bi se ustvarila tista družabna intimnost, predpogoj bratstva, ki je esenca demokratičnega mišljenja. Čenče, pa ne uvodniki odličnih listov posegajo dandanes v jedro družbe. Šušljanje bab o ilegitimnih razmerjih je zemljiška knjiga spolnih odnošajev, od katerih zavisi podoba prihajajoče generacije.

S ščitom svojega imena zavarovanega meščana spreletava mrzlica pred hladnim ogledalom njegovih človeških lastnosti. Najmanj je strah tistega, ki nima nobenih skrivnosti in skoro nobenega imena, čigar istovetnosti se ob nezdobi ne more ugotoviti zato, ker ga nihče ne pogreša. Kdor pa ima veliko skrivati, varuje vneto svojo čast. Tak meščan nastopa proti nezaslišanemu tonu, proti razbrzdanosti »gotovega časopisja« in zato zahteva odpravo zadnjih ostankov tiskovne svobode.

Naravnost obseden v varovanju svoje časti je anonimnež, ki hoče za oklepom svojega uglednega imena nemoteno krasti, goljufati in moriti. Nikakor ne trpi, da bi kdo pogledal za ta ščit, da bi videl goloto mehkužnih delov njegovega telesa. Tak človek je občutljiv kakor Madjari v svoji nacionalni časti.

Jože Weber, povišan v kvadrat svojega naslova, ne trpi, da bi vlekli koren iz njega, ne mara, da bi ga predstavljali svetu kot golo, požrešno žabo brez oklepa.

Družba, katere člani se poznajo med seboj, ki so si, kakor pravijo Francozi, frères et cochons, frères et grenouilles (bratje in prasci, bratje in žabe), taka družba je pasja, žabja, cinična, predrzna kakor mož, ki se obrne, da pogleda dami pod klobuk.

V »liniji« zločinca, kakor se reče, leži, da nastopa rad kot tožitelj, da si z isto lažjo in potvaro, ki mu je služila na poti navzgor, izsili tudi naslov častnega človeka. Zločinec polaga važnost na pismene dokumente. Vedno ima pri sebi kak dokument, s katerim si hoče rešiti čast: zadnji ustavitev kazenskega postopanja proti njemu, z zvijačo pridobljeno častno izjavo, ponarejeno poslovilno pismo žene, ki mu je umrla v sumljivih okoliščinah.

Kdor pa dokazuje s svojim življenjem svojo vrednost, ne misli na to, da bi si jo izposloval pred sodiščem. Tak človek tudi ni lahko užaljen. Obrekovalcem se samo smeji. Ve, da mu častni ljudje ne morejo vzeti časti.

Kar se vsak dan gnete pred sodnikom pod pretvezo, da brani svoje dobro ime, se poteguje samo za formalno pravico uživanja anonimnosti, ki jim ga daje ime. Jože Weber, ki ni nič več kakor samo Jože Weber, za nobeno ceno noče veljati manj kakor ubogi Jože Weber.

IZ VZAJEMNOSTI

DRAMATSKA PODZVEZA

»Vzajemnosti« se bo kmalu ustanovila na splošno željo društev. Ustanovni občni zbor je sklican za nedeljo, dne 4. aprila z dnevnim redom:

1. Otvoritev.
2. Naloga in pravilnik dramske podzveze.
3. Razno.

Dramatski odsek naj v tem času dobro premislijo vse, kar bi spadalo v delokrog te podzveze in naj za občni zbor izvolijo dobre delegate.

Glasbeno-pevska podzveza »Vzajemnosti« se bo ustanovila kakor hitro se bo z del. glasbenim društvom »Zarja« napravil konkretni delovni program.

Delavska izobraževalna organizacija se širi. Vložena so pravila društev »Vzajemnosti« za tele kraje: Senovo, Krmelj Velenje,

Tezno pri Mariboru in Orehova vas-Slavnica pri Mariboru. Društva »Vzajemnosti« v Laškem oblast ni dovolila.

Dva tisoč kulturnih delavcev, dva tisoč članov mora letos zbrati »Vzajemnost«. Če bo samo vsak sedmi član »Vzajemnosti« storil svojo dolžnost in pridobil vsaj dva člana, bo ta številka dosežena. To je gotovo lahko napraviti posebno, odkar člani »Vzajemnosti« pod ugodnejšimi pogoji prejema revijo »Svoboda«.

Ali vpliva starost roditeljev na otrokov razvoj?

Prej so učenjaki vedno priporočali, naj se ljudje ženijo čim bolj rano, češ, da je to važno za duševni in telesni prospeli otrokov. Moderna znanost pa je nasprotno prišla do zaključka, da je za otroke v telesnem in duševnem oziru bolje, če njih starši niso premladi. Ameriški učenjaki, ki se mnogo bavijo z naukom o dednosti in z evgeniko, so dognali, da ima otrok tem več upanja na uspehe v svojem bodočem življenju, čim zrelejši so bili starši ob njegovem spočetju. Da dokažejo to trditev, so preiskali zdravniki in učenjaki mnogo slučajev iz zgodovine vseh časov in narodov in iz vsakdanjega življenja. Pri tem so dognali, da je večina zgodovinsko pomembnih osebnosti, slovečih pisateljev, umetnikov, glasbenikov, filozofov in dr. potekala od staršev, ki so prekoračili 30. leto, veliko jih je imelo starše, stare preko 40 let, mnogi so bili celo

otroci petdesetletnikov. Po drugi strani pa so dognali, da je bilo 90 odst. zločincev na vsem svetu rojenih od staršev izpod 20 let. — Raziskovanja pa še niso dognala vzroka temu pojavu. Morda ni organizem mlade matere in očeta dovolj zrel, da bi lahko rodil v telesnem in duševnem oziru dovolj odporne potomce, mogoče pa leži vzrok temu pojavu tudi v dejstvu, da nimajo mladi starši še dovolj potrebnih izkušenj in so zato tudi slabi vzgojitelji svojih otrok, neglede na to, da so v takih zakonih razmere v celoti navadno še precej neurejene. Vsekakor pa bodo ta dognanja v tolažbo marsikateremu sodobnemu človeku, ki mora z ustanovitvijo lastnega ognjišča radi današnjih gospodarskih prilik čakati do zrelih let.

—n.

Japonska dekleta med delom

Listnica uredništva in uprave

Uprava vas prosi!

Današnji številki smo priložili položnice brez izjeme vsem naročnikom, ki ne dobivajo lista potem »Vzajemnosti«. Vse tiste,

ki so v zaostanku še za lansko naročnino, nemudoma prosimo, da isto poravnajo, ker jim bomo primorani sicer naslednjo številko ustaviti. Tiste, ki so lansko naročnino že plačali, prav lepo prosimo, da nam nakažejo letošnjo naročnino vsaj za pol leta v naprej, če ne morejo za celo leto. S tem prihranijo sebi skrbi, upravi pa olajšajo delo. Vse tiste

pa, ki so tudi letošnjo naročnino že plačali, prav lepo prosimo, da oddajo položnico svojemu znancu in prijatelju, naj mu pokažejo revijo in ga skušajo pridobiti za naročnika. Saj dobi za borih 18 Din na leto res mnogo poučnega in kratkočasnega čtiva.

Pozdravlja Vas uprava.

MADRIDSKE SIROTE

Dvanajst tisoč nas je
in vsi smo majhni —
in vsi smo lačni,
sami smo in žalostni —
in matere ni,
da bi nas na prsi privila
in utolažila, —
da bi se z nami jokala
in smejala.

Še včeraj morda
so mnogi izmed nas imeli svoj dom,
očeta in mamico,
ki sta jim kruha in ljubezni dajala, —
bratce, sestre in babico, —

ki je bajke prelepe pripovedovala.
Zdaj jih nikjer več ni.
Zdaj so povsod same ruševine in kri.

Dvanajst tisoč nas je.
Dvanajst tisoč bednih, zapuščenih otrok, —
dvanajst tisoč parov drobnih, v pest stisnjenih rok,
dvanajst tisoč mrzlih, okamenelih src.

O Pravica, zakaj si zatiskaš oči?
Poglej nas, poglej, —
potem pa se ponosno zasmej —
in zakriči na ves glas:
Tako je bilo v dvajsetem veku pri nas!

Ina Slokanova

MLADINA NAM PIŠE

Gledam skozi okno...
Zunaj sneg prši,
droben, kakor bi proso
stresal na zemljó
škrateljček poreden,
v veselje nas otrok.
V kuhinji mi je toplo...

Sneg pa mika me hudó...
Tja skočila, na dvorišče,
snega polno si prgišče
nagrabila bom,
ter moža sneženega
ustvarila bom...

»Crin, crin, crin...«
Zvonček tam na vratih
se je oglašil.
Morda je sošolka —
Brž ji grem odprem...
Oh — koj zazrém?!
Mrz je silil s stopnjišča.
Človek mečkan,
ves zakrpan,
ves premražen
tiho prosi:
»Lačen sem!
Prosim kruha!
Gladu umrem!«
Roke, vse prezeble,
se treso:
»Včeraj nisem jedel,
danes pa samó
toplo pil vodó!«
Košček kruha sem mu dala,
v kuhinjo sem ga pozvala,
da bi se pogrel,
in sem ga vprašala,
kaj da je tako ubog.
Pa je rekel: »Punčka mala,
tí začarani je krog.
Zunaj sedmoglavi
je v okove zakoval
Delo — princa Zlatoustá.
Mi, čeprav smo močnih rok,
nič ne smemo mu služiti,
moramo se pokoriti
volji zlobi sedmoglavi,
da nam kaj zaslužít da.«
»Saj ste vendar močnih rok,
sem začudeno dejala.
»Sami pravkar ste dejali...
Zmajú glave razdrobite,
kakor eden, nastopíte,
zrušíte začaran krog.

Tiho zunaj sneg prši,
droben, kakor bi proso
stresal na zemljó,
škrateljček poreden.
Po dvorišču pa je stopal,
človek, ves premražen,
lačen, beden.
V srcu nekaj me zazeblo,
kakor mrz me zbolelo:
Kaj je svet tako hudoben?!

Jelka Vukova

Ob lepih
zimskih dnevih

napravi radi vsebujočega evcerita
NIVEA-CREMA Vašo kožo gladko,
svežo in odporno.

Za šahiste

Šahistom! Danes v naglici prinašamo le par poročil in eno partijo brez opazke, da se vadite v analizi iger, kar je najboljša šola. Prinesli bomo prihodnjic tudi primere teoretične otvoritve in morda tudi nekaj problemov.

Velik šahovski turnir na Semeringu. Av-

strijski listi poročajo, da se bo vršil jeseni na Semeringu, kakor pred leti, velik šahovski turnir, na katerem bo igralo okrog 25 najjačih mojstrov Evrope, Rusije in Amerike. Poleg bivših svetovnih prvakov Capablance in dr. Larskerja, bodo igrali za prvenstvo tudi prvak in mojster Sovjetske Rusije, mladi

Botvink; poleg njega ameriški prvak Fine, dalje Rhesevski, od čehov Flohr, Madžara Steiner in mladi Liliental. Od Jugoslavije bosta povabljeni dr. Vidmar Milan in Vasja Pirc. Holanec dr. Euwe in dr. Aljehin, ki bosta jeseni igrala nov match za svetovno prvenstvo. Prireditelj bo financiral W. Zimden, predsednik Panhans(hotel)-koncerna, znan šahovski mecen. Dal bo za darila in dr. okrog 50.000 šilingov. Aljehina pa baje tudi radi tega ni povabil, ker je bil največ obljubil Zimden, da se bo match z Euwejem vršil na Semeringu, ki je potem pogodbo razdril, ker mu Holandija ponuja več ugodnosti.

Svetovni šahovski kongres.

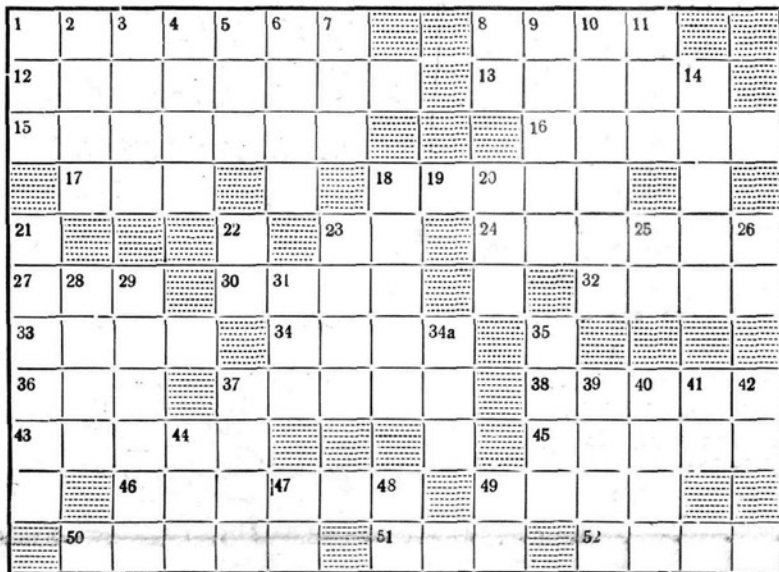
Vršil se bo v Stockholmu od 31. julija 1937 do 15. avgusta i. l. Udeležilo se bo 25 narodov in okrog 125 šah. mojstrov in amaterjev, ki jih je povabila po nasvetu Mednar. šah. zveze Švedska šah. zveza. V častnem komiteju bodo 3 švedski ministri, min. predsednik Hansson, zun. min. Sandler in drž. maršal Vennersten ter drugi vodilni ljudje Švedske.

Damski gambit otvoritev, ki jo veliki mojstri največ igrajo, igrano na mednar. mojstr. turnirju v Stockholmu 28. jan. 1937. Z njo si je severno ameriški prvak Fine zagotovil prvo nagrado.

Beli: Fine (USA); Črni Landan (Holandija).

1. d2—d4	d7—d5
2. c2—c4	c7—c6
3. Sg1—f3	Sg8—f6
4. Sb1—c3	d5×c4
5. a2—a4	Lc8—f5
6. e2—e3	e7—e6
7. Lf1×c4	Lf8—b4
8. 0—0	0—0
9. Sf3—e5	Dd8—e7
10. Dd1—e2	c6—c5
11. e3—e4	L64×c3
12. e4×f5	Lc3×d4
13. f5×e6	f7×e6
14. Se5—f3	Sb8—c6
15. Sf3—g5	Se6—e5
16. Lc4—a2	Kg8—h8
17. Sg5×e6	Sf6—g4
18. h2—h3	Ld4×f2+
19. Kg1—h1	De7—h4
20. Lc1—f4	Tf8×f4
21. Sc6×f4	Ta8—f8
22. La2—e6	Tf8×f4
23. Le6×g4	Se5—g6
24. Lg4—f3	Lf2—g3
25. Lf3×b7	Tf4×f1+
26. Ta1×f1	Dh4×a4
27. De2—e6	Črni preda partijo

Križaljka

Vodoravna: 1. česar se vsakdo boji; 8. del kmetijske hiše; 12. plazilec; 13. ptičje gnezdo (slaščica); 15. sin Lazarja (rodb. ime); 16. česar je na ulicah dosti; 17. elektrarna (starejše ime); 18. tvorba v atmosferi; 23. predlog; 24. planet; 27. splošni pojem za vsakočar; 30. letopis (tujka); 32. nedol. zaimek; 33. gozd. žival; 34. svetopisemski očak; 36. žensko ime; 37. ptica, ki krade; 38. velik hrošč; 43. pletena košara; 45. top; 46. izvir in slap; 47. žensko ime; 50. glagol v 1. osebi; 51. medmet; 52. gora na polotoku Halkidike.

Navpično: 1. babilonski bog; 2. nordijsko ime; 3. žensko ime; 4. franc.-enak; 5. hrvatska vprašalnica; 6. metanov derivat; 7. del dneva; 8. kraj blizu Ljubljane; 9. den-

tist (srb. hrv.); 10. geografski pojem (gorovje); 11. žensko ime; 14. član družine; 18. z vodo napolnjena tvorba; 20. on po francosko; 21. štirinogata roparica; 22. kazalni zaimek; 23. del puščave; 25. nikalnica; 26. pomožni glagol (2. oseba); 28. živalska hrana; 29. število; 31. ameriška krajšava (n. i. r.); 34a. vprašalnica; 35. mesto v južni Tirolski; 37. naša reka (nem.); 39. del puščave; 40. namenilnik glag. ženem; 41. kratica razsule države; 42. kratica (častni naslov); 44. osebni zaimek; 47. zaimek (srb. hrv.); 48. medmet; 49. kratica. — Rešitev in imena prvih treh, ki bodo pravilno rešili križaljko, priobčimo v 3. številki. Eden od teh treh dobi po žrebu nagrado: knjige Cankarjeve družbe za l. 1938.

Spretno roke.
Ako naj uspe, mora
sodelovati tudi glava —
svetla glava na
Dr. Oetker-jevem
pecilnem prašku!